

L'altre patrimoni del Montseny

La Diputació recull els valors culturals immaterials del massís en un web

Més enllà de la riquesa natural, el massís del Montseny té un patrimoni immaterial fruit de l'estreta relació de la muntanya amb l'home al llarg dels segles.

La Diputació de Barcelona, gestora del Parc Natural, ha elaborat un inventari de tot aquest patrimoni que inclou festes i aplecs, músiques i antics oficis, però també coneixements que han anat passant de generació en generació a través de testimonis orals. Són cançons populars, jocs de canalla, dites o llegendes que tenen en comú la seva vinculació amb tot aquest territori. Ara, tota aquesta informació és accessible als ciutadans a través d'un web específic.

El primer inventari del patrimoni immaterial del Montseny es va elaborar entre els anys 2008 i 2011 emmarcada en la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial de la Unesco. Va aprofitar el treball fet a l'Inventari del Patrimoni Etnològic del Montseny que s'havia fet des del Museu Etnològic del Montseny La Gabella, de Viladrau, amb la col·laboració d'altres institucions.

Aquesta nova recerca va anar més enllà perquè no es va limitar a la recerca de cultura popular i tradicional i es va fer a partir dels criteris marcats per aquesta institució de caràcter internacional.

Per donar forma a l'inventari, s'ha tingut en compte que els elements que s'hi han incorporat siguin un element viu, que es transmet de generació en generació, que la comunitat on estan els consideri un element patrimonial propi i que, a la vegada, aquest doni a la comunitat un sentiment d'identitat i de continuïtat. La recerca va incloure un treball de camp que va servir per completar la informació que ja es tenia i poder detectar nous elements patrimonials. Es va centrar en aquells elements que la gent del Montseny entén com a propis, deixant de banda aquelles tradicions que poden ser generals al conjunt del territori de Catalunya.

Tot aquest treball es va presentar en els diversos àmbits territorials del Montseny en unes sessions informatives que també van servir per enriquir més la informació ja recopilada. En tot cas, però, s'entén que, per la durada de la recerca dos anys no es pot considerar un treball exhaustiu. A més, cal tenir en compte que el material que recull és viu i va canviant amb el pas dels anys i de les diverses generacions.

DITES I REFRANYS

A Arbúcies són gent d'astúcies, a Breda tenen mala art, a Sant Celoni la pell del dimoni i a Hostalric són cremats.

La primera part fa referència a un fet succeït durant la Guerra del Francès. Els francesos varen entrar a Arbúcies, van saquejar el poble i van violar les dones. L'endemà veïns d'aquest poble els varen esperar als afores del poble, en direcció a Vic, i els van matar tots. D'aquí l'astúcia. L'expressió sobre Hostalric evoca el volcà sobre el qual s'assenta el castell d'Hostalric.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: SANT CELONI, ARBÚCIES, Breda i HOSTALRIC

Ca l'Olivé, el llop hi ve, a Can Batalla el llop hi balla, a Can Carbonell li lleven la pell, a Can Jan se li mengen la carn i al Molí del Pedranyal li arrenquen els queixals.

Anomena els masos del veïnat del Temple a Santa Maria de Palautordera, aprofitant un animal amenaçador per

a la ramaderia.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: SANTA MARIA DE PALAUTORDERA

Fa com el Montseny, com més blanqueja, més bogeja

Compara el comportament de la gent gran amb el comportament meteorològic del massís, on es fa difícil viure quan està nevat.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: SANT CELONI I SANT MARÇAL

Gualba, l'orinal del cel

Aquesta dita expressa l'abundància de precipitacions que es recullen a la zona de Gualba al llarg de tot l'any.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: GUALBA

MÚSICA, TEATRE I APLECS

Els pastorets de la Costa

Els pastorets de la Costa del Montseny es representen els dies 25 i 26 de desembre. L'obra inclou topònims i decorats localitzats al Montseny a partir del text original escrit per Salvador Vila Viñas.

Ball dels collidors de castanyes

És un ball típic de la Costa del Montseny que es fa el 31 d'octubre. Consta de melodia de ball pla i repetició i de corrandia i repetició. Antigament, mentre es preparava la festa, s'escollia la castanya més maca i més grossa que s'havia pogut recollir.

Ball de gitanes

Es representa dins del carnaval a Sant Celoni, Santa Maria i Sant Esteve de Palautordera i serveix per donar la benvinguda a la primavera. Va precedit d'una cercavila que transcorre per diversos carrers i que s'atura a establiments diversos, on ofereixen beguda i menjar als balladors.

Aplec de Matagalls

Se celebra el segon diumenge de juliol amb una trobada

al cim del Matagalls, al costat de la creu, on es diu una missa. A la tarda, també es fan actes a Viladrau.

Aplec de Sant Bernat

És el segon diumenge de juny a l'ermita de Sant Bernat. Es fa una missa, un berenar i concert.

Aplec de l'ermita del Remei

És una setmana després de la festa major d'octubre de Santa Maria de Palautordera. Els participants van acompanyats per cavalls, carros i els gegants del poble.

Aplec de Sant Elies

És el 25 d'abril a Sant Pere de Vilamajor. Molta gent hi puja a peu des del poble. Després de la missa, es beneeixen els panets.

Aplec de Sant Guillem

És el segon diumenge de maig a l'ermita de Sant Guillem, a Campins.

Aplec de Sant Jaume de Rifà

El 25 de juliol a Sant Antoni de Vilamajor.

Aplec de Sant Lleir

És el 27 d'agost a la tarda i es fa en honor a Sant Lleir, copatró de Sant Antoni. També s'hi canten els goigs.

Aplec de Santa Susanna

Des de Sant Pere, es puja a peu a l'ermita cada 11 d'agost. Hi ha missa, dinar i concert. És l'evolució de l'antiga festa major del veïnat.

OFICIS I CONEIXEMENTS

L'inventari també recull coneixements i pràctiques sobre el medi natural i relacionades amb l'alimentació. Per exemple, s'enumeren aspectes relacionats amb els animals de treball, apicultura, l'aprofitament de l'aigua i de la fusta dels boscos, el carboneig, el calendari de les feines del camp, el conreu de cereals i ferratges, d'arbres fruiters o d'horta. Els sabers relacionats amb l'alimentació fan referència a tècniques per a l'elaboració de conserves i melmelades, licors o també a la recol·lecció i consum de bolets, castanyes i cargols. També hi ha aspectes relacionats amb la caça o la matança del porc. El treball recull oficis antics com els relacionats amb l'elaboració de formatges, pa i coques, terrissa, escumbres o vinculats a la fusta, a la pedra o al ferro i a la recol·lecció del suro de les alzines.

LLEGENDES

El gorg Negre i les tempestes

Antigament a Gualba hi havia sovint fortes tempestes, que arrasaven els camps i capolaven els boscos, i portaven la ruïna a aquelles contrades. Tothom veia que els núvols de les tempestes es formaven damunt del gorg Negre i que poques hores abans, les aigües del gorg Negre rebullien i feien una remor estranya fins que se n'alçaven unes boires que formaven al cim un núvol negre. Ja de temps antic se sabia que al gorg Negre hi vivien bruixes i bruixots i es creia que tota la malura de les tempestes la provocava aquella endimoniada trepa. Aleshores el rector i tots els seus feligresos van anar en processó al gorg. El rector va aspergir-hi aigua beneïda per obligar les bruixes i els bruixots a viure fermats al fons de l'aigua, i manà plantar una creu al cim de la muntanya on es formava el núvol. I sembla que des de llavors, Gualba s'ha vist sempre més lliure de grans tempestats.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: GUALBA

El llum d'en Manel

En Manel era un pastor d'uns 40 anys; era de la casa de Can Rovira de la Costa del Montseny. Un dia, que hi havia neu a la muntanya, mentre ell guardava el ramat, tot parlant distret amb un altre pastor, el bestiar se'n va anar cap a la neu i es va perdre. Desesperat, en Manel es va suïcidar al Sot Mal. Diuen que es veien, sobre la neu, les petjades d'en Manel precipitant-se cap al Sot Mal. Al cap d'uns dies, quan el van trobar, el cos estava rosegat per les bèsties. I així els pastors varen aprendre la importància de tenir cura del seu ramat.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: LA COSTA DEL MONTSENY

El mal caçador

El dia de Nadal un caçador, mentre assistia a la missa, va deixar els gossos a fora de l'església. De sobte, els gossos es van posar a bordar darrere d'un conill o d'un senglar per anar-lo a caçar. El caçador va abandonar la missa i se'n va anar a caçar. Des de llavors cada Nadal se senten els crits dels gossos del caçador.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: SANT CELONI

CREENCES

Disparant trets o coets als núvols s'evita que caiguin pedregades.

Les tempestes, si van acompanyades de pedregades, representen un perill per als conreus, antigament imprescindibles per a molts masos. I res pot combatre aquesta amenaça. Tot i així, s'intentava solucionar amb totes les eines a l'abast.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: MONTSENY

El llor beneït allunya els mals esperits.

Hi ha la creença que les palmes, els palmons i les branques d'olivera i llorer beneït porten bona sort i, penjats al balcó, protegeixen de les tempestes i de l'entrada dels mals esperits. Les palmes i els palmons són símbols cristians que recorden l'entrada de Jesús de Natzaret a Jerusalem.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: MONTSENY

Els follets trenaven les cues de les eugues.

Diuem que els matins, els amos d'un mas del Montseny es trobaven la cua de l'euga trenada. Ho feien els follets de nit. La figura del follet, de tradició europea, la podem trobar en moltes situacions sempre relacionades amb entremaliadures; una de les més freqüents és trenar les cues de cavalls i eugues.

Àmbit geogràfic: Sant Marçal, Sant Celoni

Els gats que mengen salamandres queden ben prim i secs.

Quan es veu un gat ben prim i sec, es creu que ha menjat salamandres. Aquests amfibis tenen una mucosa verinosa que els recobreix el cos i debilita el gat que l'ingereix.

Àmbit geogràfic: Fogars de Montclús

JOCS I ESPORTS TRADICIONALS

Atac al fortí

Joc de nit, de grup i d'habilitat, per jugar al bosc o al camp. Es fan dos equips: els defensors i els atacants. Per guanyar, l'equip atacant ha d'aconseguir entrar dins del fortí sense que els defensors identifiquin els seus membres. El fortí és un requadre no gaire gran que es delimita a un indret relativament enlairat i desprotegit per poder vigilar els atacants. Els defensors tenen llanternes per poder identificar els atacants enmig de la foscor abans que aconseguixin entrar dins del fortí. Per fer-ho més difícil, els atacants s'intercanvien la roba entre ells.

Àmbit geogràfic: Sant Celoni i Santa Maria de Palautordera

Cavall fort

És un joc de grup, habilitat i força. Es fan dos equips d'entre quatre i vuit jugadors. Els d'un equip se situen l'un darrere l'altre dempeus inclinats endavant amb el cap entre les cames del company del davant, excepte el primer que es col·loca dret, en direcció oposada als seus companys, tot aguantant amb les mans el cap del primer jugador inclinat. Els membres de l'altre equip, un per un, salten al damunt de les esquenes dels jugadors contraris. Han de saltar el més endavant possible per aconseguir espai per a tots els saltadors. Si no hi caben tots o algun toca a terra, l'equip dels saltadors perd i ocupa el lloc de l'altre equip. Si l'equip que fa de suport no aguanta el pes i cau, perd, i a la següent jugada torna a ocupar la mateixa posició.

Pel que fa a la variant xurro, manga, mangotero, es desenvolupa igual que el joc del cavall fort, però amb l'afegit que quan tots els saltadors es troben damunt les esquenes de l'altre equip, el primer dels saltadors col·loca la seva mà dreta en una posició determinada que representen xurro, manga o mangotero i pregunta: xurro, manga o mangotero? L'altre equip ha de respondre una de les tres opcions i, si no ho endevina, perd i a la jugada següent continua en la mateixa posició.

Àmbit geogràfic: Sant Celoni i Santa Maria de Palautordera

Cavalls-cavallers i cau-conill

Els dos jocs (cavalls-cavallers i cau-conill) tenen les mateixes regles, però amb temàtica diferent. Es fa una rotllana de persones són els cavalls i darrere de cada cavall se situa un cavaller. Al primer toc, el cavaller s'enfila dalt del cavall, al segon toc ha de baixar del cavall i córrer al voltant de tota la rotllana, i al tercer toc ha de tornar a enfilar-se al seu cavall. L'última parella que ho fa queda eliminada.

El cau-conill té el mateix funcionament, però els que fan de cau es posen a la rotllana drets amb les cames obertes i els conills s'hi col·loquen entremig. És un joc de grup força practicat pels infants.

Àmbit geogràfic: Sant Celoni

Publicat a:

Font del document:

http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/2-societat/5-societat/911248-lraltre-patrimoni-del-montseny.html?cca=1&piwik_campaign=rss&piwik_kwd=nacional&utm_source=rss&utm_medium=nacional&utm_campaign=rss&f=El+Punt+Avui